

Onder de loep... voor jong en nieuw!

33 Systematisch of thematisch?

Paul Tambuyser

De steen waar je tijdens je bergwandeling eerst nog naar schopte, belandde later in je rugzak. Een dergelijk voorval is voor velen het begin van een collectie. Als men begint met mineralen verzamelen, dan bestaat die verzameling uit zowat alles wat men redelijkerwijze kan bemachtigen; zelf gevonden stukken, gekregen stenen, mooie aangekochte exemplaren, enz. Op een gegeven moment, meestal als de opslagruimte te klein wordt, de medebewoners tegen de expansie in opstand komen of als het geheel totaal onoverzichtelijk dreigt te worden, komt men tot inkeer en gaat men nadenken over "hoe nu verder"... of anders gezegd, hoe kan ik mijn collectie beperken.

De eerste keuze is dan meestal een **systematische verzameling**. De bedoeling van een dergelijke collectie is het samenbrengen van diverse mineralensoorten (species) die dan in de verzameling volgens de op dat moment gangbare systematiek gerangschikt worden. Het mooie is dat je aan de hand van een (eventueel beperkte) systematische verzameling enorm veel over het mineralenrijk kunt leren. Maar er is ook weer een keerzijde aan zo'n verzameling. Met de zowat 6000 mineraal-species waarvan er voor een aantal slechts één of enkele exemplaren bekend zijn, is een dergelijke verzameling nooit af en kan ook nooit af zijn. Het spreekt voor zich dat zo'n verzameling in de eerste plaats in musea thuishoort en er is zelfs niet één museum dat een complete systematische collectie heeft.

Voor sommigen kan het juist een kick zijn om weer een zeldzaam mineraal te verwerven en toe te voegen aan de langzaam groeiende systematische verzameling. Een ander gegeven is dat er handelaars

Thematische verzameling: mineralen 'micromounts van de Lengenbach-groeve', Wallis, Zwitserland. Verzameling en foto © Paul Mestrom.

De 'thumbnail' verzameling van David Shannon, Mesa, Arizona, USA. Foto © Rik Dillen 17/1/1994

zijn die zich in systematische mineralen specialiseren en waar je dus gemakkelijk, mits je het geld er voor over hebt, je collectie kunt aanvullen. De kick om wat nieuws te vinden, wordt op die manier een stuk minder. Hetzelfde kan echter ook gezegd worden van veel andere manieren van verzamelen: tenslotte is (bijna) alles te koop als je er maar kan/wil voor betalen.

'Onder de loep' verschijnt regelmatig in Geonieuws, en is vooral bedoeld voor jonge en minder jonge newbies. De beste manier om veel bij te leren is lid worden van de MKA: www.minerant.org/MKA/lidworden.html

Hoe enorm instructief een systematische verzameling ook mag zijn, is voor sommigen dat leerstadium op een gegeven moment voorbij en verkiezen veel verzamelaars om zich te specialiseren/beperken tot een bepaald thema. We spreken van een **thematische verzameling** wanneer men zich gaat verdiepen in een bepaald deelgebied van het mineralenrijk. Het voordeel daarvan is dat men in de loop van de jaren een zekere expertise binnen zo'n onderwerp opbouwt wat dan tevens een intellectuele voldoening schept.

Soms kan dat thema nog **systematiek gerelateerd** zijn en verzamelt men

uitsluitend mineralen uit één bepaalde klasse. Populaire klassen zijn bijvoorbeeld fosfaten en sulfiden. In plaats van een hele klasse als verzamelobject te nemen (bv. silicaten), kan men zich beperken tot één afdeling binnen die klasse (bv. nesosilicaten). Is dat nog een te groot domein kan men zich ook beperken tot een bepaalde mineralengroep (bv. granaten). Al verder van de systematiek verwijderd zijn de verzamelingen van één enkele species en in dat opzicht zijn mineralen zoals kwarts, calciët, fluoriet erg populair. Is dat nog te uitgebreid, dan kan men er voor kiezen om die ene mineraalsoort alleen maar van één gebied te verzamelen; Alpiene kwartsen zijn bijvoorbeeld een gewild en boeiend thema.

Dat brengt ons meteen bij een andere soort thematische verzameling, de **regionale verzameling**. Men gaat dan specifiek mineralen uit één bepaalde regio bij elkaar brengen. Die regio kan heel ruim genomen worden (bv. een land), maar kan beperkt worden tot een bepaald gebied (vb. de Alpen, de Harz) en zelfs doorgedreven worden tot één enkele vindplaats of mijn zoals bijvoorbeeld de Lengenbach-groeve, de Tsumeb-mijn, de groeve Clara om maar enkele populaire vindplaatsen te noemen. Dergelijke verzamelingen vinden we vooral bij degenen die dicht bij de betreffende mineralenafzetting wonen en bijgevolg de gelegenheid hebben om er regelmatig zelf te gaan zoeken.

Overigens zijn er best wat liefhebbers die uitsluitend verzamelen wat ze zelf vinden en die zich niet beperken tot één enkele vindplaats, maar hun vakanties gebruiken om materiaal voor hun collectie te vergaren. Bij die klasse verzamelaars is een thema meestal zoek, tenzij men 'eigen vondsten' als een thema beschouwd. Het zelf zoeken heeft natuurlijk een extra charme, zij het als ontdekkingstocht en het heeft de uitdaging om dat ene topstuk zelf uit de rotsen te kunnen hakken.

Naast de zelfzoekers waarvan sommigen hun leven riskeren in oude ondergrondse mijnen is er ook het andere uiterste, dat van de leunstoel-verzamelaars die hun collectie welhaast uitsluitend via aankoop opbouwen. We vinden die groep onder andere terug bij degenen die mineralen vanuit een louter **esthetisch** oogpunt benaderen of, zelfs nog meer doorgedreven, het mineraalspecimen als kunstobject beschouwen. Dit kan leiden tot prachtige collecties die op zich ook thematische verzamelingen kunnen zijn. Zo hebben we bijvoorbeeld al genoten van verzamelingen met uitsluitend mooie fluoriet-specimens. Maar het kunnen evengoed verzamelingen van toermalijnkristallen zijn of meer algemeen van **edelsteenmineralen** waarin naast toermalijn ook kristallen van bv. aquamarijn, topaas, tanzaniet, granaten, enz. pronken. Bij velen heerst de gedachte dat het aanleggen van een dergelijke verzameling heel eenvoudig is, mits je er maar het nodige kapitaal tegenaan gooit. Maar dat is vrij simplistisch bekeken, want de concurrentie is groot en het vergt van die verzamelaars de nodige jaren om connecties met handelaars op te bouwen om op die manier als eerste potentiële koper van een bijzonder specimen in aanmerking te komen. Overigens hoeven prachtige exemplaren niet altijd super duur te zijn, maar het vereist ook weer de nodige kennis en kennersblik om ze tussen het massale aanbod op de vele mineralenbeurzen op te merken.

Een variant op verzamelingen van edelsteenmineralen zijn de collecties waar naast een ruw mineraal een geslepen exemplaar wordt getoond. Een verzameling van **gefacetteerde stenen** krijgt op die manier een extra dimensie. En als edelsteen fungeren dan niet uitsluitend de klassieke robijn, saffier en smaragd, maar zelfs zachte en broze mineralen zoals fluoriet en calciët worden soms tot prachtige

'Onder de loep' verschijnt regelmatig in Geonieuws, en is vooral bedoeld voor jonge en minder jonge newbies. De beste manier om veel bij te leren is lid worden van de MKA: www.minerant.org/MKA/lidworden.html

stenen gefacetteerd en horen in zo'n collectie thuis. Het begrip edelsteen is dan heel erg rekbaar geworden.

Van de perfecte esthetiek van de kristallen in de vanuit esthetisch oogpunt samengestelde verzamelingen is het eigenlijk maar een kleine stap naar de **kristallografisch** georiënteerde collecties. Voor wie belangstelling heeft in de kristalmorfologie liggen er weer heel wat verzamelthema's open; kristallen die behoren tot één kristalstelsel, tweelingkristallen, epitaxie, eenkristallen, bepaalde aggregaatvormen en specifieke morfologieën. Zo bewonderden we enkele jaren terug een collectie van uitsluitend sferische (bolvormige) aggregaten van diverse mineralen.

Hoger genoemde verzamelaars van één bepaalde mineraalsoort bouwen hun collectie dikwijls vanuit kristallografisch oogpunt op. Kwartskristallen en dan meer bepaald die van alpiene oorsprong zijn er een mooi voorbeeld van. In verband met deze laatste categorie herinner ik nog een gesprek met Prof. Amelinckx in 1971 toen net Rudolf Rykart's boek "Bergkristall" verschenen was en dat zich toespitste op de morfologie en vormingsgeschiedenis van alpiene kwartskristallen. Amelinckx stond in bewondering voor het werk en opperde dat je eigenlijk van elk mineraal een dergelijk boek zou kunnen schrijven, mits er natuurlijk voldoende kristallen van voorhanden zijn. Deze redenering kunnen we doortrekken tot het verzamelen van kristallen van één bepaalde mineraalsoort.

Andere thematische (deel-)verzamelingen vormen bv. specimens waarbij een heel oud oorspronkelijk etiket beschikbaar is, of zelfs een etiket met de mineraalnaam en de handtekening erop van de persoon naar wie het genoemd is, of specimens afkomstig van de typevindplaats.

Het aantal mogelijke thematische verzamelingen is onuitputtelijk en we noemen terloops nog even pseudomorfosen, ertsen, zeolieten, mineralenassociaties, fluorescerende mineralen, je kan het zo gek niet bedenken of er is wel een mineralenliefhebber die er zijn specialisatie van maakt. Wees creatief en bedenk een nog onaangeroerd thema (voor zover dat nog bestaat) of sluit je thema juist aan bij dat van andere verzamelaars zodat je van hen kunt leren of er mee van gedachten kunt wisselen.

Onafhankelijk van het onderwerp (systematisch of thematisch) is er nog een criterium dat bij het aanleggen van een verzameling een rol kan spelen en dat is het **formaat** van de verzamelde stukken (i.v.m. de terminologie, zie *Geonieuws* 44(7) 175-176, 2019). Veel mineralenliefhebbers verzamelen over het algemeen kleinere exemplaren en sommigen beperken zich zelfs tot micromounts die niet alleen het voordeel hebben dat ze weinig ruimte innemen, maar tevens dat microkristallen bijzonder mooi en dikwijls ongeschonden kunnen zijn. Wie micromounts te klein vindt, kan ook een stapje groter gaan naar de zogenaamde thumbnails (afgekort TN of ook T/N); kleine specimens die (volgens de Amerikaanse normen) passen in een kubusvormig doosje van 1.25" (ongeveer 32 mm). Bij ons is dit criterium weinig bekend maar in de Angelsaksische wereld is het verzamelen van TN's heel populair.

Thematische verzameling 'kwarts met insluitsels'. Verzameling en foto © Walter Nuyts.

'Onder de loep' verschijnt regelmatig in Geonieuws, en is vooral bedoeld voor jonge en minder jonge newbies. De beste manier om veel bij te leren is lid worden van de MKA: www.minerant.org/MKA/lidworden.html

Het laat toe om op een beperkte ruimte specimens op te slaan die tegelijk ook visueel zeer attractief en esthetisch hoogstaand zijn. Je kunt TN's "kant en klaar" kopen maar ze ook zelf formatteren.

De verzamelaars die geen microscoop voor de dag willen halen om van hun specimens te genieten en het dus eerder in handstukken hebben gezien, lopen tegenwoordig niet meer zo dik want we komen dan al gauw terug bij het initiële probleem dat men over stevige vloeren en veel ruimte moet beschikken om zijn verzameling uit te stallen.

Maar nu mijn vraag: hoe verzamel jij? Is je manier van verzamelen vergelijkbaar met wat we beschreven hebben of kies je voor een soort "vrije stijl"; je verzamelt alles wat je zelf aantrekkelijk vindt, en dat kan om uiteenlopende redenen zijn (esthetisch, zeldzaamheid, wetenschappelijk, historisch, ...). Misschien is die "vrije stijl" wel de meest verbreide manier van mineralen verzamelen. Je hoeft als verzamelaar niet echt een keuze te maken tussen de verschillende "verzamelstijlen" zolang je er zelf maar plezier in vindt.

Dankwoord - remerciement

We zijn dank verschuldigd aan Paul Mestrom, Rik Dillen, Paul Van hee, Walter Nuyts en Gilles Barras-Gautier voor het ter beschikking stellen van hun foto's.

Nos meilleurs remerciements à Gilles Barras-Gautier pour nous avoir permis d'utiliser ses photos.

*Thematische verzameling 'sferische aggregaten'. Specimens en foto's © Gilles Barras-Gautier.
<https://en.barrasgautier.com/>*

1. Fluoriet op kwarts (6 x 5 cm) Nasik district, Maharashtra province, India
2. Chrysocolla (4,7 x 4 cm), Mine de l'étoile, Lubumbashi, Haut-Katanga, Congo
3. Prehniet op epidoot (3 x 3 cm), Diamonkara Bedouzou, Diako, Bafoulabé Distr. Kayes, Mali
4. Thomsoniet op stilbiet (7 x 5 cm), Nasik, Maharashtra province, India
5. Chrysocolla en malachiet op kwarts (8 x 6 cm), Kambove, Congo

'Onder de loep' verschijnt regelmatig in Geonieuws, en is vooral bedoeld voor jonge en minder jonge newbies. De beste manier om veel bij te leren is lid worden van de MKA: www.minerant.org/MKA/lidworden.html